

checkpoint

MAANDBLAD VOOR VETERANEN

Afrikaveteranen

- Verslag Indië-herdenking
- Verzetsstrijder WO II

oktober 2011

8

Hitte geeft bijzondere sfeer aan jaarlijkse herdenking in Roermond

Directe benadering van de Indiëveteraan

Op zaterdag 3 september werd in Roermond voor de 24e keer een herdenking gehouden bij het Nationaal Indië-monument. Volgens tellingen van de Stichting Nationaal Indië-monument 1945-1962 waren daarbij zo'n 20.000 veteranen, nabestaanden en bezoekers aanwezig. Zij werden toegesproken door onder anderen minister Hans Hillen van Defensie. Hij koos voor een directe en persoonlijke benadering.

Door: Gielt Algra

Foto: Hans van Ursem

Aangekomen bij het stadspark Hattem in Roermond leek het even of de opkomst teleur zou stellen. Overal waren grote stukken groen gras te zien, waar het normaal gesproken tegen het middaguur al behoorlijk zwart ziet van de Indiëveteranen, al dan niet begeleid door hun kleinkinderen en echtgenoten. Dichterbij gekomen, bleek dat het vooral de onbarmhartige septemberzon was die iedereen bescherming had doen zoeken, daar waar ook maar een beetje schaduw geboden werd. De grote bomen van het park boden die gelukkig in net voldoende mate, zodat duizenden veteranen, hun familie, begeleiders en andere geïnteresseerden zich hutje mutje onder het groen geschakeerd hadden.

Persoonlijke benadering

Dit jaar sprak minister Hillen van Defensie tijdens de herdenking. In het woord dat hij tot de toehoorders richtte, noemde hij speciaal drie veteranen. Drie veteranen, wiens gemeenschappelijke deler, hun persoonlijke verhaal, het verhaal van al die Indië- en Nieuw-Guineaveteranen had kunnen zijn. Jan Geraedts, 72 jaar, Ad Tromp, 86 jaar, en Albert Hoeben, 93 jaar, waren in de woorden van de minister drie veteranen met hun eigen verhaal. "Net als die 6.200 veteranen die ver weg van hun vaderland hebben gedaan wat hun regering hen vroeg. Zij staan vandaag hier bij dit Nationaal Indië-monument in Roermond om hun kameraden te eren die sneuvelden in de strijd. Zij vergeten hen niet." Deze directe benadering van 'de Indiëveteraan' door de minister vond zichtbaar instemming.

Ook voorzitter Pascal Limpens van de Stichting Nationaal-Indië-monument 1945-1962 koos voor een persoonlijke benadering. Hij stond stil bij één persoon in het bijzonder: de gesneuvelde Guus van Aghthoven, toen hij refereerde aan al die andere gevallen in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea.

Toon gezet

Na afloop maakten veel veteranen en andere aanwezigen van de mogelijkheid gebruik om de teruggeplaatste plaquettes

■ Defensie-minister Hans Hillen met naast hem Kamervoorzitter Gerdi Verbeet, die met een bloemstuk eer betoonde aan de Indische burgerslachtoffers.

met de onderdelen en de namen van de gevallen, die in december 2010 ontvreemd waren, nog eens van dichtbij te bekijken. Vervolgens zou minister Hillen de persoonlijke en directe lijn doorzetten. Hij waagde zich in de biertent waar hij, een koel biertje drinkend, zich, net als enige andere eregasten, nog langdurig persoonlijk met vele veteranen zou onderhouden.

Nu we naar de 25e herdenking in 2012 gaan, lijkt hier misschien de toon gezet voor de toekomstige herdenkingen. Waar de ook dit jaar weer aanwezige Kamervoorzitter Gerdi Verbeet vorig jaar met het verhaal van haar vader aansloot bij de Indiëveteraan en ook zij zich na afloop onder hen mengde, leek ook minister Hillen dit jaar deze 'gevoelsmatige kloof' tijdens de plechtigheid en naderhand op persoonlijk niveau eenvoudig te overbruggen.

Het gedicht, dat door aalmoezenier Mark Lieshout werd voorgedragen, leek al in het tweede couplet hiertoe op te roepen: 'Ik wil je vragen. Nu ik je zo zie staan. Denk niet alleen aan leegte. Wil met mij verder gaan.'

Nederlandse inzet op

Het proberen te begrijpen van het ongrijpbare werelddeel Afrika heeft stof opgeleverd voor vele boeken en films. Er komt, zoals in al deze verhalen beschreven wordt, een voor ons vreemde mystiek om de hoek kijken als het om Afrika gaat. Nederland kent een belangrijke inzet op dit voor velen als 'verloren' beschouwde continent, van de Tweede Wereldoorlog tot de huidige inzet in Libië en de wateren bij Somalië.

Door: Gielt Algra

‘D e grote Afrikaanse Oorlog’ wordt het in het boek van auteur Filip Reyntjens genoemd. Anderen spreken van ‘de Afrikaanse Wereldoorlog’. Hierbij wordt gedoeld op de Congolese burgeroorlog die voortvloeide uit de Rwandese genocide van 1994 en die nu sinds enkele jaren een wankel bestand kent. Miljoenen doden vielen er. Miljoenen anderen raakten op drift. Waar de hongersnoden, vooral in de Hoorn van Afrika, tot wereldwijde acties leidden en leiden, lijkt deze oorlog zich toch vooral buiten de schijnwerpers af te spelen. Niet dat er geen pogingen gedaan worden, bijvoorbeeld met het prachtige boek *Congo* van David Reybrouck over de recente geschiedenis van het land, dat hard op weg is om dit jaar, ook in Nederland, een bestseller te worden. Het proberen te begrijpen van Afrika is voor menigeen al aanleiding geweest om belangrijke boeken te schrijven om elke keer de mystiek van dit continent te benaderen. *Out of Africa* kan iedereen zich voor de geest halen, vooral na de gelijknamige verfilming met Meryl Streep in de hoofdrol. Toch realiseren weinigen zich dat de film *Apocalypse Now* van Francis Ford Coppola over de Vietnamoorlog *Heart of Darkness* van Joseph Conrad als blauwdruk had. Dit in 1902 als boek uitgegeven verhaal speelt zich eigenlijk af in het Belgische Congo, waar blijkt dat onze beschaving wel heel fragiel is en iedereen in een monster kan veranderen. Op zoek gaan in de donkere oerwouden van Afrika staat dan symbool voor onze zoektochten naar de zwartste kant van onze menselijkheid. Een ander boek dat deze donkere kant van onszelf beschrijft,

■ Nederlandse mariniers kijken naar stellingen van het Ethiopische leger vlakbij de grens met Eritrea. Op de voorgrond zitten twee kinderen. Ethiopië, Adigrat, 18 mei 2001. Foto: Martin Roemers

ongrijpbaar continent

is geschreven door de Franse Eerste Wereldoorlogveteraan Louis-Ferdinand Celine: *Reis naar het einde van de nacht*. Ook dit verhaal speelt zich voor een belangrijk deel af in het (koloniale) Afrika en belicht de schaduwzijde van ons leven.

Er komt, zoals in al deze verhalen beschreven wordt, een voor ons vreemde mystiek om de hoek kijken als het om Afrika gaat. En het is alsof we er geen vinger achter kunnen krijgen. Dat dit een reden zou zijn dat de Nederlandse betrokkenheid bij inzet op dit continent daarom beperkt is gebleven – het Midden-Oosten uitgezonderd – blijkt uiteindelijk toch wat voorbarig. Nederland kent wel degelijk een belangrijke inzet op dit voor velen als ‘verloren’ beschouwde continent. Doordat de Nederlandse koopvaardij en de Koninklijke Marine veel ingezet zijn rondom het continent Afrika en ook acties uitvoerden op de kustgebieden is er wel degelijk sprake van een grote inzet.

Tweede Wereldoorlog

De Nederlandse aanwezigheid blijkt uit de verslagen van de opvarenden van het koopvaardijship *Breedijk* die in 1942 getorpedeerd werden en in Ivoorkust, dat toen Vichy-Frankrijk was, als drenkelingen aan land kwamen. Er bleek een Nederlander in Abidjan te wonen, die zo uit de roman van Celine weggevoerd zou kunnen zijn. Deze Nederlander, van wie de naam niet meer te achterhalen is, zou zich ontpoppen als hun weldoener. Iets wat niet onbelangrijk was, daar de behandeling in het kamp Mangin, waar deze drenkelingen waren opgesloten, ronduit slecht was. Dankzij de mysterieuze Nederlander kwamen ze aan sigaretten en werd er contact gelegd met het Rode Kruis. Uiteindelijk zou de bemanning vrij komen en naar (Brits) Ghana afreizen.

Voor de koopvaardij, maar natuurlijk ook de Koninklijke Marine, werd veelvuldig ingezet rondom het Afrikaanse continent in de Tweede Wereldoorlog. Ze bevoeren sowieso de zeven zeeën en dat is in de Tweede Wereldoorlog niet

anders geweest. Vooral operatie *Torch*, de geallieerde landing in Noord-Afrika in november 1942, zou een aanzienlijk Nederlandse bijdrage aan schepen, van zowel de koopvaardij als de Koninklijke Marine, kennen. Hierbij zou bijvoorbeeld het later verloren schip, de *Marnix van Sint Aldegonde*, een dappere hoofdrol spelen, toen het bij de vijandelijke luchtaanvallen twee toestellen wist neer

zee vanuit Alexandrië te beschermen. De meest bijzondere rol voor een Nederlands schip op het continent van Afrika is waarschijnlijk weggelegd voor de *Westernland*. Dit tot troepentransport omgebouwde schip zou samen met de Nederlandse schepen *Volendam* en *Pennland* het gros van de vrije Franse troepen vervoeren die in 1940 zouden proberen Dakar, dat dreigde een *U-boot*-

■ In de zomer van 1994 worden ruim honderd Nederlandse militairen ingezet in kampen voor Rwandese vluchtelingen. Foto: ministerie van Defensie/René van Bakel (archief)

te halen. Kapitein W.F. Hettema zou voor deze inzet onderscheiden worden met de Militaire Willems-Orde. Een ander voorbeeld was de torpedootjager *Hr.Ms. Isaac Sweers* van de marine. Voordat het schip op 13 november 1942 tijdens operatie *Torch* getorpedeerd werd, waarbij 108 van de 194 bemanningsleden zouden omkomen, had het al een behoorlijke staat van dienst in de wateren boven Noord-Afrika. Zo had het samen met enkele Britse jagers deelgenomen aan de slag bij Kaap Bon, waar twee Italiaanse kruisers het onderspit moesten delven. Ook had het meegeholpen het cruciale Malta voor de geallieerden te behouden door de wateren en de aanvoerroutes over

haven te worden, aan de Vichy-Fransen te ontfutselen. Charles de Gaulle zou voor deze reis de *Westernland* als zijn hoofdkwartier kiezen. Kapitein Pieter Lagaaij en De Gaulle zouden tijdens deze reis goed bevriend raken. De operatie zou echter in een mislukking eindigen, waarbij het tot een zwaar vuurgevecht tussen de Vichy-Franse schepen en hun kustgeschut en de geallieerde vloot kwam.

Voor De Gaulle was het te veel dat Franse landgenoten elkaar doodden en hij gaf bevel de vijandelikheden te staken en de troepen elders in Afrika aan land te zetten. Dit ondanks de smeekbede van kapitein Lagaaij, die met de woorden: ‘Toe generaal, schiet ze plat

die Vichy-verraders en hang uw gevoel maar in de garderobekast', de generaal trachtte aan te moedigen om door te zetten.

Somalië en Libië

Ook vandaag de dag is onze Koninklijke Marine in Afrika actief en dan vooral in de wateren rondom Somalië, waar zij tracht de piraterij onder de duim te houden. Ook worden de Koninklijke Marine en de Koninklijke Luchtmacht ingezet bij het conflict om de macht in Libië. De toestand met de helikopterbemanning begin dit jaar zal niemand ontgaan zijn. De inzet van de F-16's mag

■ Bordjes verwijzen tijdens de Nederlandse Veteranendag naar de diverse missies in Afrika. Foto: archief Vi

ook alom bekend verondersteld worden. Oorlogsverslaggever en voormalig *Checkpoint*-columnist Arnold Karskens maakte bij zijn bezoek aan de strijd in Libië melding van een hulpvaardige, Nederlands sprekende Libiër met een uniformjasje met 'Korps Mariniers' erop. Waarschijnlijk gewoon een Nederlander die zijn 'oude vaderland was gaan helpen' en van tevoren even langs de dump in Nederland was gegaan. Het Korps Mariniers zelf was natuurlijk al eerder betrokken bij een grootschalige operatie in Eritrea in de Hoorn van Afrika. Bij deze operatie, waarbij Ethiopië en Eritrea uit elkaar gehouden moesten worden, zouden in de periode van juli 2000 tot en met februari 2003 niet minder dan 1.630 Nederlandse militairen ingezet worden. In Neder-

land is deze missie, die in de schaduw stond van de ontwikkelingen rondom Srebrenica, vooral onthouden om het wel of niet werkeloos zijn van de meegezonden Apache-helikopters. Toch werd deze operatie wereldwijd als een succes beschouwd en dat was voor Nederland een welkome opkikker na Srebrenica.

Veteranenstatus

Maar ook tussen de Tweede Wereldoorlog en het jaar 2000 zouden vele Nederlanders dienen onder soms afgrijselijke omstandigheden. Bekend is natuurlijk Agadir in Marokko in 1960, waar een Nederlands smaldeel na de verwoestende aardbeving heen gestuurd werd om direct hulp te bieden (zie ook *Checkpoint 1-2009*). De mannen van de Nederlandse schepen konden meteen aan de slag met het verschrikkelijke werk van het bergen van de duizenden slachtoffers. Omdat dit een humanitaire actie betrof, zouden veel van de ingezette militairen bij deze ingreep de veteranenstatus om deze reden ontberen.

Ditzelfde lot leek in eerste instantie ook voor de zogenoemde Gomagangers weggelegd. Omdat zij in de nasleep van de genocide in Rwanda in 1994 met de humanitaire missie *Provide Care* waren uitgezonden om onder de vluchtelingenstromen de broodnodige hulp te bieden, konden ook zij niet rekenen op de veteranenstatus. Naast het feit dat het veel te weinig door leek te dringen in Nederland wat deze groep voor zijn kiezen kreeg, konden de deelnemers aan deze uitzending niet inzien wat nu het verschil was met een andere uitzending. Zij zouden dan ook uiteindelijk met succes in actie komen en kregen de toezegging dat ook zij zich tot de groep veteranen konden rekenen (zie ook pag. 20/21 en *Checkpoint 4-2003*).

Terugkomend op de donkerste kant van het mens zijn, wist een van de Gomagangers, Ruud Horstenbach, het toen ook al indringend te zeggen: "Ik vind het moeilijk om uit te leggen hoe het daar was. Je mist de geuren en de kleuren. Je moet het zelf hebben geroken en met eigen ogen hebben gezien. Het was zo mensonterend. Mensen misten daar gewoon de meest primitieve dingen. En als mensen niks meer hebben, dan worden mensen beesten. Daar schrok ik wel van. Dat was een heel groot contrast met Nederland. Een dode leek daar gewoon niet te tellen."

Onbekende missies

Ook zijn er Nederlandse veteranen die zich wel vanwege hun uitzending naar Afrika de status van veteraan kunnen aanmeten. Dat wil niet zeggen dat men in Nederland ook maar op de hoogte is geweest van dat zij daar waren. UNOC in 1960 met negentien militairen naar Congo en UNYOM met tien militairen naar de Jemenitische grens zijn waarschijnlijk al te lang geleden. Dat men in Nederland ervan op de hoogte is dat generaal der mariniers Patrick Cammaert de leiding over de oostelijke divisie van de VN-missie MONUC in Congo vanaf 2005 kreeg, is zeer waarschijnlijk vooral te danken aan zijn eigen inspanningen om aandacht voor dit verschrikkelijke conflict te krijgen. Dat andere Nederlandse militairen zoals kapitein Willem de Kant en kapitein Rob van Putten uitgezonden werden om als adjudant van de Canadese generaal Dallaire tijdens de genocide van Rwanda en haar nasleep te dienen, zal vrijwel onbekend zijn. Ondanks dat dit conflict en zijn nasleep wel diepe indruk hebben gemaakt in Nederland. Dan hoeven we helemaal niet te spreken over Nederlanders die uitgezonden zijn in missies als UNAVEM II tussen 1991 en 1997 in Angola. Of UNOMOZ tussen 1993 en 1995 in Mozambique. Het ging dan vaak om mijnenruimoperaties of waarnemingsmissies die, als ze goed verlopen, nooit echt nieuws-waarde hebben.

Het is misschien in Nederland niet zo erg geweest als in voormalig Joegoslavië, waar de nieuws-waarde van het elkaar in de haren vliegen van de verschillende bevolkingsgroepen in het eigen land in het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw de aandacht voor de uitgezonden militairen van het JNA (Joegoslavisch Volksleger) in Afrika naar de verre achtergrond dirigeerde. Terwijl in eigen land het JNA werd opgedeeld in een Bosnisch, een Kroatisch en een Servisch deel, zouden in Afrika militairen van het voormalige Joegoslavische leger met verschillende etnische achtergronden in dezelfde eenheid doodleuk hun missie afmaken, alvorens terug te keren om vervolgens de wapens tegen elkaar op te gaan nemen. In ieder geval zorgde Afrika tijdelijk dan nog voor vrede, waar het anders oorlog voor deze mannen was.

‘Kalasjnikov als betaalpasje’

Als dienstplichtige miste hij op een haar na een uitzending naar Libanon, maar Lodewijk Grooters haalde dat als reservist ruimschoots in. In Bosnië moest hij toezien op de naleving van de Dayton-akkoorden en in Afghanistan gaf hij les aan beginnende ondernemers. Maar de meeste indruk maakte zijn missie naar Congo, waar hij werkte aan een betalingssysteem voor militairen. “De ellende in Afrika is vele malen groter dan in welk ander operatiegebied ook.”

Door: Fred Lardenoye

“M et mijn toenmalige vriendin heb ik een indringend gesprek gehad. Op een gegeven moment zei zij: ‘Als jij naar Libanon vertrekt, gaat het tussen ons helemaal verkeerd.’ Toen heb ik alsnog nee gezegd tegen de uitzending, want het was op vrijwillige basis.” Lodewijk Grooters (49) was van lichting 83-1 en had zelf eigenlijk graag als genist deel uitmaakt van *United Nations Interim Force in Lebanon* (UNIFIL). “Achteraf is het maar goed ook dat ik ervan heb afgezien. Als je ziet wat jongens daar vaak hebben meegemaakt en hoe ze daar nu nog mee zitten.”

Bosnië

Na zijn diensttijd koos Grooters voor een carrière in het bedrijfsleven. Met een hbo-opleiding marketing en sales op zak ging hij werken bij een groot Amerikaans bedrijf in Groningen. Maar de ervaringen bij Defensie lieten hem niet los. Via een netwerkje bleef hij in contact met voormalige collega's van het ministerie.

■ Afrikaveteraan Lodewijk Grooters: “Ik heb daar nuttig werk kunnen doen.” Foto: Karin Stroom

Nadat hij in 2002 actief reservist was geworden, vond hij aansluiting bij het CIMIC (*Civil Military Cooperation*)-netwerk IDEA (Internationaal Instituut voor Democratie en Verkiezingsondersteuning). Zo hoorde hij dat Defensie op zoek was naar deskundigheid en kennis in de commerciële sfeer. “Ik zou eerst in 2004 naar Irak gaan, maar dat ging op het laatste moment niet door omdat er niet genoeg plaatsen waren.” Maar drie jaar later was het wel raak. “Ik mocht als eerste reservist naar een LOT-huis in het Bosnische Travnik. Samen met een andere reservist heb ik een missie gedeeld, ieder drie maanden. Dat was een geweldige ervaring.” Het werk van de *Liaison and Observation Teams* (LOT) in Bosnië bestaat eruit dat in bepaalde gebieden wordt gecontroleerd of de Dayton-akkoorden uit 1995 worden nageleefd. “Je voert gesprekken met politici en kijkt wat er zoal aan beleid gevoerd wordt op dat vlak. Je kijkt ook of er mensen uit bepaalde bevolkingsgroepen gediscrimineerd worden en of er problemen zijn tussen Bosniërs, Serviërs en Kroaten. Het gaat dus om het monitoren van spanningen

tussen de bevolking en het controleren van lokale bestuurders. Kijken hoe ze bepaalde problemen oplossen en of ze daar onpartijdig in zijn.” Eigenlijk het soort werk dat Grooters op het lijf geschreven is, want politiek heeft altijd al zijn interesse gehad. “Ik ben al vijftien jaar bestuurslid van de VVD en ben ook een tijdje gemeenteraadslid geweest in Warmond. Dus ik vond dat in Bosnië heel leuk werk. Anderzijds zie je de ellende van de oorlog, ook al lijkt die ver weg. De kapot geschoten huizen, hoe de mensen daar leven in armoede en de discriminatie die nog steeds plaatsvindt.”

Afghanistan

Nog geen jaar later hoorde hij dat Defensie op zoek was naar mensen die in Afghanistan les wilden geven aan beginnende ondernemers. “Als voorbereiding had ik net via het netwerk van IDEA de cursus *Start and Improve* van de VN gevolgd. Het is geënt op startende ondernemers in ontwikkelingslanden, een lespakket waarmee je kennis overbrengt op het gebied van verkoop en marketing. Het is redelijk basaal over

hoe mensen hun eigen toko kunnen opzetten.” Grooters zei dan ook onmiddellijk ja op de vraag of hij in Afghanistan les wilde geven aan beginnende ondernemers. Zo kwam hij als lid van het *Provincial Reconstruction Team 6* in Tarin Kowt. “Ik gaf les aan Afghaanse ondernemers die net begonnen waren of dat van plan waren, een klasje van een man of vijftien. Dat hele lespakket was vertaald in het Pashtun en ik werkte met een tolk. Maar ik had ook een klasje met allemaal analfabeten. Dan moest je werken met tekeningen. Ze moesten wel een businessplan maken als ze echt aan de slag wilden. We hadden ook een regeling om microkrediet aan te vragen.” Grooters kwam met patrouilles ook buiten het kamp, onder meer in het omstreden Chora. “Dat was ook de eerste keer dat IDEA buiten Kamp Holland actief met ondernemers aan de slag ging. Maar het mooiste was toch het lesgeven, in die zin was het wel een echte opbouwmissie. Je was er soms letterlijk aan het opbouwen, want we hebben ook met weeskinderen onder

leiding van lokale ondernemers houten schoolbankjes geproduceerd voor alle nieuwe scholen in het gebied. Zo snijdt het mes aan twee kanten, men leert een vak en onderneemt. Dan zie je ook dat mensen echt dankbaar zijn dat je er bent en helpt het land op te bouwen.”

Hutu's en Tutsi's

Maar van zijn drie missies maakte die in Afrika toch de meeste indruk. “Ik werd een jaar na Afghanistan gebeld met de dringende vraag naar iemand die bereid was naar Congo te gaan. Het moest iemand zijn die het Frans goed beheerst. Daar hoefde ik niet lang over na te denken.” Grooters was voor zaken al vaker op reis geweest in onder meer Zuid-Afrika en Kenia. “De kans om in dienst van Defensie de jungle in te gaan, kon ik niet laten lopen. Want ik heb het altijd al een boeiend continent gevonden.”

Grooters vertrok in april 2009 richting Congo als reservekapitein in het kader van de *European Union Security Reform* missie (EUSEC). Een Europese missie die de *Republique Democratique du Congo*

sinds juni 2005 ondersteunt met de wederopbouw en de professionalisering van het leger. Een opbouw die belast wordt door de erfenis van de strijd tussen de Hutu's en Tutsi's in buurland Rwanda. Die heeft ervoor gezorgd dat Hutu-milities in 1994 Congo ingevlucht zijn om van daaruit de strijd voort te zetten. Daardoor is er een onstabiele en onveilige situatie in Noordoost-Congo ontstaan waar de VN-vredesmissie *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Democratique du Congo* (Monuc, tegenwoordig Monusco) een eind aan moet maken.

Grooters: “Het is op dit moment de grootste VN-operatie, want er zitten zo'n 15.000 militairen in heel Congo. Ze komen vooral uit Zuid-Afrika, India en Pakistan. Van de Europese ondersteuningsmissie EUSEC zaten er een man of zestig in Congo.” Zelf werd hij gestationeerd in Noord-Kivu, met als standplaats Goma. Zijn taak bestond uit het monitoren van de betalingen aan de soldaten van het Congolese nationale leger, de *Force Armee de Republique Democratique du Congo* (FARDC). “Dat deed

■ Lodewijk Grooters: “Ik zorgde ervoor dat er salaris betaald werd en dat is dankbaar werk.” Foto: privécollectie Lodewijk Grooters

ik met een Fransman en een Zweed. We gingen samen op patrouille in een gebied waar ook vijf- à zesduizend rebellen actief waren, dus we moesten altijd een UN-escorte aanvragen. Als dat niet kon, vroegen we het FARDC om bescherming. We gingen met de auto, maar vaak ook met de helikopter, want het is een enorm gebied.”

Rebellen

Het was geen makkelijke taak, vooral door de bloedige voorgeschiedenis in Rwanda. “We hadden te maken met gemengde brigades. Die bestonden uit Congolese soldaten die waren aangevuld met ex-rebellen. Die rebellen hadden de keuze: terug naar Rwanda of bij de politie of het leger, tenminste, als ze niks op hun kerfstok hadden. Bij die gemengde brigades waren veel soldaten niet geregistreerd, die kwamen dus ook niet in het personeelssysteem voor. Er was behoorlijk veel corruptie en het was onze taak om de S-1, de personeelsafdeling, te adviseren over hoe ze hun administratie moesten bijhouden.” Grooters moest elke maand naar de Congolese hoofdstad Kinshasa vliegen om te rapporteren over het aantal soldaten per brigade. “Het Congolese leger had eigenlijk niet de administratie die nodig was om te bepalen hoeveel geld er overgemaakt moest worden om alle soldaten te betalen.” De reservemajoor legt uit dat de uit Rwanda gevluchte rebellen die in het Congolese leger opgenomen waren, een grote risicofactor vormden. “Als zij niet goed geregistreerd waren als soldaat, kregen ze uiteraard geen salaris en dan sloegen ze weer aan het plunderen. Dan zijn hun Kalasjnikovs ineens een betaalpasje geworden!” Zelf heeft hij zich altijd redelijk veilig gevoeld in het gebied. “We moesten op de meerdaagse patrouilles natuurlijk wel altijd goed uitkijken. De eenheden die we in kaart moesten brengen, zaten vaak in gebieden waar gevechten plaatsvonden. Soms moest je dan wel eens twee weken binnen de poort blijven. Ik heb me nooit bedreigd gevoeld, maar er heerste wel een gezond soort spanning.” Het verblijf in de jungle was altijd onder primitieve omstandigheden. “Met noodrantsoenen. Er waren wel eens hotelletjes, maar dan zonder stroom en zonder water. We bleven vaak bij ‘de pastoor’ slapen op missionarisposten!” Grooters toont zich nog onder de indruk van de leefomstandig-

■ Lodewijk Grooters samen met een Congolese collega in 2009. Foto: privécollectie Lodewijk Grooters

heden van het Afrikaanse volk zelf. “De armoede is ongelooflijk. De opvangkampen die ik heb gezien daar, dat is onbeschrijflijk. Honderdduizenden mensen die allemaal gevlucht zijn en op een vuilnishoop wonen. Het is een vergeten gebied en een vergeten operatie. Er zijn in dit gebied door alle conflicten naar schatting 5,4 miljoen doden gevallen. De ellende in Afrika is vele malen groter dan in welk ander operatiegebied ook.”

Veteraneninloophuis

Grooters kijkt met tevredenheid terug op zijn uitzending naar Congo. “Ik heb daar nuttig werk kunnen doen. Mijn officiële functie was ook die van raadgever, dus je geeft ook advies. En je ziet de grote verschillen, want ook soldaten hebben helemaal niks qua uitrusting. Als een kameraad gewond raakt, behoort een simpel verbandpakje niet eens tot de standaarduitrusting. Maar ze willen wel aan de slag en ze zijn er trots op dat ze militair zijn. Dan komen ze naar je toe om als collega’s ervaringen uit te wisselen.” Hij beseft ook dat zijn specifieke taak eraan bijdroeg dat hij overal met open armen ontvangen werd. “Ik zorgde er natuurlijk voor dat er salaris betaald werd en dat is dankbaar werk”, zegt hij glimlachend. “Maar realiseer je ook dat er hele families letterlijk van af hangen. Want in de jungle gaan die gewoon mee naar waar de eenheid zich bevindt. Er zijn geen kazernes of andere voorzieningen en zij moeten ook gevoed worden.” Des te meer voldoening geeft het hem dat inmiddels

militairen van het Congolese nationale leger dankzij de missie van EUSEC bijna allemaal een smartcard op zak hebben. “Aan het hele voortraject daarvan heb ik bijgedragen. Daarna werd met vingerafdrukken alles geregistreerd en werden de smartcards verstrekt. Daardoor zijn ze nu ambtenaar met een maandelijks loon en recht op pensioen.”

Inmiddels is hij bevorderd tot reservemajoor van het 1 CIMICBAT en mag hij zich dankzij zijn uitzendingen veteraan noemen. In de reservistenwereld is hij ook bestuursmatig bezig met veteranen en in zijn eigen gemeente Teylingen werkte hij mee aan het organiseren van een lokale veteranendag. Op verzoek van Libanonveteraan Peter Reef zet hij zich ook in voor een inloophuis voor veteranen in de Bollenstreek waar zij beiden woonachtig zijn. “Onze gemeente staat er in principe positief tegenover”, aldus Grooters. “Maar we moeten wel de hele Bollenstreek mee zien te krijgen en genoeg vrijwilligers vinden om dit op te kunnen zetten.” Als we hem vragen of hij nog eens uitgezonden zou willen worden, begint hij te lachen. “Ik heb een hele lieve vrouw en dat wil ik graag zo houden. Maar wie weet. Ze komt uit een familie met veel militairen, dus ze heeft er wel begrip voor. Maar het was wel zwaar voor haar dat ik in korte tijd zo vaak weg was. Maar ik doe het met plezier en haal er voldoening uit.”

Wie mee wil helpen met het opzetten van een inloophuis voor veteranen in de Bollenstreek kan een e-mail sturen naar peterreef@gmail.com

Aad de Leeuw werd uitgezonden naar Indië, Nieuw-Guinea en Soedan

‘De kameraadschap was

Aad de Leeuw heeft drie totaal verschillende uitzendingen achter de rug. Hij ging als dienstplichtige naar Indië en tekende als beroeps voor Nieuw-Guinea. In 1974 ging hij naar Soedan, met een Nederlands detachement dat hulp bood bij voedseltransporten in een door droogte geteisterde streek. Hoewel de uitzendingen op veel punten verschilden, ziet De Leeuw één belangrijke overeenkomst: de kameraadschap.

Door: Linde van Deth

De militaire loopbaan van Aad de Leeuw (82) begon toen hij in december 1947 opkwam voor de dienstplicht in de Saksen Weimarkazerne bij Arnhem. Hij volgde een technische opleiding en in de zomer van 1948 vertrok hij voor twee jaar naar voormalig Nederlands-Indië. Hij maakte er als pelotonsmonteur deel uit van de 30e Compagnie Aan- en Afvoertroepen in Batavia. Hij was monteur en chauffeur en bevoorradde de buitenposten. “Wij waren graag gezien, vooral als we met post op de afgelegen plekken kwamen”, vertelt De Leeuw. Hij heeft hierdoor veel van het land kunnen zien. “De ritten waren meestal veilig, maar ten tijde van de politionele acties zijn we wel beschoten. We reden in colonne en je hoorde het geratel in de verte, maar we wisten dan niet op welke deel van

het konvooi er geschoten werd. Er lag een jongen van ons tussen de balen rijst op een van de wagens met een geweer. Die moest opletten en terugschieten. Toen we aankwamen op onze bestemming lag hij doodgebloed achterop de 3-tonner. Dat was verschrikkelijk.” De Leeuw legt uit dat ze tijdens deze ritten bedacht waren op eventuele trek-bommen en allerlei trucs uithaalden, zoals kippengaas over de open wagens spannen, zodat gegooide granaten eraf rolden. Of ze monteerden een metalen buis met scherpe punt voorop de jeep, tegen draden die over de weg werden gespannen door ploppers. Hij herinnert zich nog goed de keer dat hij alleen was achtergebleven om een 3-tonner te repareren. “Er kwam een sergeant van de genie aan die vroeg of de wagen klaar was”, vertelt De Leeuw. “Ik had hem net klaar en hij wilde de wagen vorderen. Ik kon er niks van zeggen, want hij was sergeant. Ik moest

toen de auto volladen met vliegtuigbommen die nog niet afgegaan waren. Die moest ik naar ‘de knikkerput’ brengen, waar ze gecontroleerd tot ontploffing werden gebracht. Rijden met die lading was niet fijn, de weg zat vol kuilen. Ik heb ze niet in de rolrichting gelegd, maar recht vooruit met de achterkant richting mijn cabine. Het is gelukkig goed gegaan.”

We waren één

Hij legt uit dat de kameraadschap onder de militairen in Indië geweldig was. Ze konden elkaar alles vertellen. De soldaten hadden natuurlijk twee of drie jaar geen echt thuis. Daarom was die band tussen militairen zo belangrijk. “We waren daar één. En dat gevoel is er nu nog onder veteranen.” Diezelfde kameraadschap was ook de reden dat hij zich later weer meldde bij Defensie, ditmaal als beroeps. Na zijn tijd in Indië was hij via kennissen gelijk aan het werk gegaan in een Opel garage. Daar had hij het al snel gezien, hij miste de kameraadschap vanuit zijn diensttijd. “Die vind je niet in de burgermaatschappij”, legt hij uit. “Ik hoorde dat ze chauffeurs zochten en meldde me weer aan. Ik werd aangenomen en kon als korporaal beginnen. Ik wist dat ik weer uitgezonden zou kunnen worden. Ik heb vrijwillig getekend voor anderhalf jaar Nieuw-Guinea.

■ Aad de Leeuw bij twee Studebakers in Nederlandse-Indië in juli 1949. Foto: privécollectie Aad de Leeuw

■ Aad de Leeuw aan het werk op het kamp in Soedan. Foto: privécollectie Aad de Leeuw

overal hetzelfde'

■ Aad de Leeuw tijdens het Bevrijdingsdefilé op 5 mei 2011 in Wageningen. Foto: William Moore

Dat reizen, daar zag ik wel wat in.” De Leeuw kwam terecht in Ifar, op het basiskamp van de landmacht, midden in de bergen. Dit was het oude basiskamp van generaal MacArthur uit de Tweede Wereldoorlog. Vanuit daar maakten de Amerikanen de sprong naar de Filipijnen. Vandaar dat er in de jungle nog Amerikaanse vliegtuigen lagen. De Leeuw gaf daar leiding aan de chauffeurs en had de kantine in zijn beheer. “Ik vond het een mooie tijd. We zaten midden in de jungle. Het was ook een rustige periode, er was toen weinig dreiging. Dat maakte het anders dan mijn tijd in Indië. We hebben daar nog een kerkje gebouwd.” Na veertien maanden werden hun taken overgenomen door jongens van de marine. “Ik had best nog wat langer willen blijven”, zegt de veteraan.

Soedan

De Leeuw bleef ook na Nieuw-Guinea in dienst bij Defensie en werkte op verschillende kazernes in Nederland. In 1974 diende de mogelijkheid van nog een uitzending zich aan, in het kader van een humanitaire operatie in

Soedan. De Afrikaanse landen Niger, Mauritanië en Tsjaad kampfden tussen 1968 en 1974 met enorme droogte. Een grote hongersnood was het gevolg en ruim 200.000 vluchtelingen trokken naar Soedan, dat over grotere voedselvoorraden beschikte. In juni 1974 kreeg Nederland het verzoek van de *Food and Agriculture Organisation* van de VN om met een Nederlands detachement hulp te bieden bij voedseltransporten in Soedan.

Het Nederlandse detachement werd voor ruim twee maanden gelegerd bij El Fasher. Ze moesten dura (een soort graan) vervoeren naar allerlei afgelegen dorpen in Soedan. De Leeuw maakte deel uit van de onderhoudsgroep en die maakte gebruik van de garage van de nabijgelegen kazerne van het Soedanese leger. “We moesten de wagens onderhouden en klaarmaken voor de voedseltransporten, dus nakijken en alles bijvullen. De wegen daar waren soms onbegaanbaar door stenen en er waren struiken met doorns die dwars door de band van een jeep gingen. We hebben hele motoren moeten vervangen, zonder takelapparatuur. Ook ging de

aggregaat op het kamp kapot. Dat ding is zo groot als een halve huiskamer. Er zat een zware kap op die we er zonder takelwagen vanaf moesten tillen. Toen hebben we alle mannen op het kamp laten aantreden en met z’n allen in één keer die kap eraf getild. Het was pionieren, ook vanwege de hitte.”

Het was er soms wel 45 graden, behalve op de dag van aankomst. Na de tijden van droogte barstte er op de eerste dag van de Nederlanders een enorme stortbui los, die alles onder water zette. “Wij namen de regen mee uit Nederland. Na die ene bui zag je het land weer opbloeien.” De Leeuw was vanwege de tropenervaring van zijn eerdere uitzendingen wel wat gewend qua warmte, maar dat gold niet voor iedereen. “De eerste week kun je niks, je moet eraan wennen. Sommige jongens trokken alles uit vanwege de warmte, maar die hadden dan de blaren op hun rug staan. Het was dan ook ontzettend belangrijk om de verplichte zouttabletten te nemen.”

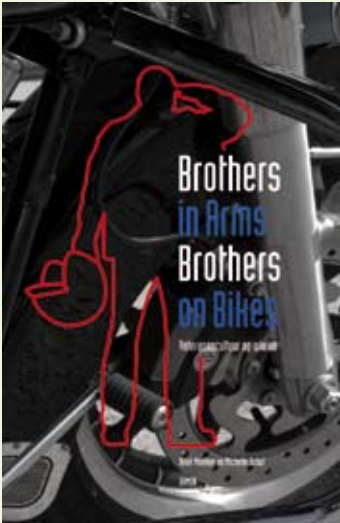
Kameraadschap

Hoewel zijn uitzendingen heel verschillend waren, is de kameraadschap volgens De Leeuw een overeenkomst. “Die was fantastisch. Je stond voor elkaar. Dat moet ook wel onder die omstandigheden.” In 1983 ging De Leeuw als sergeant-majoor met functioneel leeftijdsontslag. Hij is nu voorzitter van de afdeling Noord-Veluwe van de Bond van Wapenbroeders. Hij vindt het belangrijk om zich nog actief in te zetten voor veteranen. “Dat heeft deels te maken met onze ontvangst na Indië. Er was niks geregeld voor ons. Toen wij in de haven van Rotterdam aankwamen, werden we voor moordenaars uitgemaakt. Ik had geen vlieg kwaad gedaan. Dat viel me zo tegen. Omdat er toen niks voor ons was, wil ik me nu voor veteranen inzetten. Die kameraadschap die ik ervaren heb tijdens mijn uitzendingen, die is er nog steeds. Bijvoorbeeld veteranen die weduwnaar zijn, die zitten soms alleen thuis. Zij hebben zo veel meegemaakt en daar kijkt niemand naar om. Voor hen zijn we er ook.”

Brothers in Arms, Brothers on Bikes

Veteranen en motorrijden, het is in met name de Verenigde Staten een heel vanzelfsprekende combinatie. Langzaam maar zeker begint het motorrijden ook in Nederland deel uit te maken van de veteranencultuur. Dat blijkt uit het boekje **Brothers in Arms, Brothers on Bikes. Veteranencultuur op wielen**. Het is een weerslag van een onderzoek van René Moelker, hoofddocent aan de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) en Michelle Schut, die tijdens het tot stand komen van het onderzoek als stagiaire op de NLDA werkzaam was en nu verbonden is aan de Radboud Universiteit

Nijmegen. De twee vonden elkaar in de passie voor het motorrijden en gingen dan ook te werk volgens de wat in onbruik geraakte methode van participerende observatie (zie ook *Checkpoint 7-2010*).

Zo namen zij deel aan verschillende motorritten van veteranen, zoals die naar bedevaartplaats Lourdes. Al doende werden individuele veteranen op de motor geïnterviewd en hun verhalen zijn in het boek opgenomen. Daaruit wordt duidelijk wat

de connectie is tussen het militaire uitzendverleden en het motorrijden en waarom er zoveel clubjes zijn als de Veterans MC, de H-DC Dutch Forces en de Blue Helmets Motor Group. Met name de laatste club is een exponent van het motorrijden als verwerkingstherapie ('Om mijn hoofd leeg te rijden'), maar veteranen met verwerkingsproblemen komen ook in andere motorclubs voor. In het boek/onderzoek ook aandacht voor de veteranencultuur op motorgebied in de VS. Moelker begaf zich daar onder de *biker community* van veteranen. Zo kom je als lezer ook het nodige te weten over het ontstaan van de connectie tussen veteranen en motorrijders, de betekenis van de verschillende organisatievormen in de motorclubs, de vele symbolen en emblemen die gehanteerd worden en de dubbele betekenis van de zogeheten *one percenters*.

In de laatste hoofdstukken wordt ingegaan op de 'helende werking' van het motorrijden en de bijdrage die het kan leveren aan herkenning en erkenning, twee zaken die voor elke veteraan van belang zijn. Hoewel dat leidt tot interessante observaties, wordt hier ook het nadeel duidelijk van de gekozen onderzoeksmethode. Echte cijfers en statistische onderzoeksresultaten zijn niet voorhanden. Zoals de onlangs gehouden motorrun op Veteranendag een aanzet zou kunnen zijn voor het verder uitbouwen van dit fenomeen tot een vast onderdeel van de veteranencultuur, zo zou deze studie wellicht de start kunnen zijn van meer wetenschappelijk onderzoek naar de effecten ervan voor het welzijn van veteranen. Alleen daarom al is het, naast een toegankelijk, ook een heel waardevol boek. (FL)

Brothers in Arms, Brothers on Bikes. Veteranencultuur op wielen – René Moelker en Michelle Schut
144 pagina's, geïllustreerd
€ 18,90 (veteranenprijs € 15,-; zie aanbieding pag. 17)
Uitgeverij Damon, Budel (tel: 0495-499319)
www.damon.nl
ISBN 9789460360152

Ogenblikken van genezing

Het boek dateert al uit 1996, maar oud-NRC-redacteur Peter Schumacher kon de nu verschenen herziene versie van **Ogenblikken van genezing** niet beter timen. De ondertitel **De gewelddadige dekolonisatie van Indonesië** verklaart waarom de auteur – zelf als kind opgegroeid in voormalig Nederlands-Indië – de feiten over de duistere kanten van de Nederlandse politionele acties niet schuwt. Het nu oplaaierende tumult over de oorlogsmisdaden van Nederlandse militairen in Rawagede (zie ook *Check Up*) bewijst dat op dat gebied niet alles tot de geschiedenis behoort. Dit incident komt overigens slechts kort ter sprake, waarbij Schumacher – onwetend nog van de recente uitspraak waarin schadevergoeding wordt toegekend – er nog van uitgaat dat de advoca-

ten van de weduwen van het dorp geen kans maken in het juridisch proces. Schumacher rakelt meer en vergelijkbare excessen op, zoals de zaak Pajakoemboeh. Maar met een schrijfwijze die doet denken aan de boeken van Geert Mak – historische gebeurtenissen worden gemengd met persoonlijke anekdotes en interviewfragmenten – bekijkt de auteur het ook vanuit het perspectief van de 'opstandelingen'. Dat levert veel nieuwe inzichten op over de beruchte Bersiap-periode, interne Indonesische geweldsexcessen, de militaire rechtspraak te velde van de TNI en de onderlinge strijd tussen de verschillende milities en facties die op de Indonesische archipel opereerden. Allemaal onderwerpen die in veel andere publicaties over de politionele acties nauwelijks aandacht gekregen hebben. Zonder uitpuutend proberen te zijn, behandelt Schumacher de hele periode vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog tot aan de overdracht van Nieuw-Guinea aan de VN in 1962. Daarmee is dit geüpdate boek een welkome aanvulling op de al bestaande literatuur over het conflict in Nederlands-Indië dat anno 2011 nog steeds uitdijt. (FL)

Ogenblikken van genezing. De gewelddadige dekolonisatie van Indonesië – Peter Schumacher
375 pagina's, geïllustreerd met zw/w foto's
€ 25,- (veteranenprijs € 20,-; zie aanbieding pag. 48)
Uitgeverij Van Gennep, Amsterdam (tel: 020-6247033)
www.vangennep-boeken.nl
ISBN 9789461640420

Bekentenissen van een SD-officier

De SD-officier Knolle gaf vaak aan dat er over hem weinig informatie te vinden zou zijn. Daar maakt ook **Friedrich Knolle. Bekentenissen van een SD-officier** geen einde aan. Niet dat er niet veel in staat over deze geheimzinnige Knolle, juist niet, alleen bekruipt de lezer het gevoel dat er veel meer moet zijn. Deze Knolle was bij zoveel betrokken voor, tijdens en blijkbaar ook na de bezetting, van vooroorlogse spionage tot het *Englandspiel*, dat er veel meer moet zijn.

Dit is blijkbaar ook het gevoel dat de auteur had en bij het lezen van dit boek is het alsof je deze Knolle op de hielen zit, maar hij toch weer lijkt te ontkomen. Dat hij ook nooit door de Nederlandse justitie vervolgd is, blijft zeker na dit boek des te meer frustrerend. Het vermoeden bekruipt je dat er 'Thomas Ross-achtige constructies' zijn geweest die hem altijd de hand boven het hoofd hebben gehouden. Prins Bernhard, Colijn, Otto Skorzeny, Leonie Brandt, iedereen scheen hij te kennen, maar op de een of andere manier kende niemand hem echt.

De schrijver maakt dankbaar gebruik van de geluidsopnamen van Ebbe Rost van Tonningen, 'de zoon van', die bij zijn zoektocht naar wie zijn vader nu eigenlijk was tal van gesprekken met deze SD'er in de jaren zeventig had opgenomen. Spionage, contraspionage, dubbelspel, reputaties uit de hogere kringen, het hele scala passeert de revue, waarbij de schimmgigheid niet onderdoet voor *De donkere kamer van Damocles* van Willem Frederik Hermans. Alleen deze Knolle was geen romanfiguur, hij bestond echt en ondanks zijn wrede daden stierf hij als een vrij man in 1977 in Neustadt, Duitsland. (GA)

Friedrich Knolle. Bekentenissen van een SD-officier – Perry Pierik
305 pagina's, geïllustreerd
€ 19,95 (veteranenprijs € 16,95; zie aanbieding pag. 48)
Uitgeverij Aspekt, Soesterberg (0346-353895)
www.uitgeverijaspekt.nl
ISBN 9789059119123

Oorlogsdieren

Al eerder verscheen van de hand van Bibi Dumon Tak het boek **Oorlogsdieren**. Hierin beschrijft zij een reeks prachtige portretten waarin dieren de hoofdpersonen zijn. Het boek begint met het verhaal over Rifleman Khan, de herdershond die Lance Corporal Jummy Muldoon in 1944 tijdens Operation Mallard in het Sloe tussen Walcheren en Zuid-Beveland van de verdrinkingsnood redde. Ze verhaalt over de beer Vojtek die de Poolse soldaten hielp met het uitladen van granaten en het moreel hooghield. En over Lucky die in 2001

vijf maanden lang de Apachehelikopters van de Koninklijke Luchtmacht in Djibouti bewaakte. Ook vertelt ze over blindegeleidehond Roselle die haar baas op 11 september 2001 hielp ontsnappen van de 78e verdieping van een van de Twin Towers. Duif Winkie die melding maakte van een neerge-

stort Brits gevechtsvliegtuig en daardoor alle inzittenden redde. Ook kat Simon die in zijn eentje de bemanning van een marineschip op de been hield, passeert de revue. Kees de Bok van het regiment Stoottroepen die mee naar Nederlands-Indië ging en de therapiehonden Boe en Budge die op dit moment werkzaam zijn in Irak om getraumatiseerde soldaten te kalmeren. In *Oorlogsdieren* beschrijft de auteur de inzet van dieren zoals duiven, honden, paarden, dolfijnen, beren en vuurvliegjes tijdens oorlogen of vergelijkbare situaties. Het is een historisch documentje over boodschappers, bommendraegers en troosthonden. Verrassend en bij tijden ontroerend, een boek om meerdere keren te lezen. (KvBW)

Oorlogsdieren. Over boodschappers, bommendraegers en troosthonden – Bibi Dumon Tak
190 pagina's, met zw/w illustraties
€ 17,50
Uitgeverij Athenaeum-Polak & v. Gennep, Amsterdam
(tel: 020-5511299)
www.uitgeverijatheneum.nl
ISBN 9789025363994

Ook verschenen

Op wacht bij de Nachtwacht

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd marechaussee Henk Egberts ingezet bij de bewaking van de Nederlandse kunstschaten, die in de Sint Pietersberg veilig waren opgeslagen. Naast een beschrijving van de transporten en de opslag van de kunstschaten, waaronder *De Nachtwacht*, zijn in het boekje **Op wacht bij de Nachtwacht** een aantal spannende persoonlijke belevenissen uit die tijd opgetekend.

Op wacht bij de Nachtwacht – Henk Egberts
54 pagina's, met zw/w illustraties
€ 10,-
Info: Henk Egberts, tel: 0418-631247
Te bestellen door overmaking op rekening 3963930 t.n.v. H. Egberts. Vergeet niet bij de betaling naam en adres te vermelden.

De afscheidsbrief was al geschreven

Eind 1947 was Niek van der Vaart in Indië gearriveerd en toen hij een oproep voor paracommando zag, gaf hij zich direct op. "Maar ik was nog geen 21 en moest toestemming van mijn ouders hebben. Ik stuurde een brief naar Nederland en wachtte vol spanning. Thuis hadden ze geen idee wat het betekende, paracommando, maar ze gaven toestemming."

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer
Foto: Fred van Brandwijk

Van der Vaart vertrok met een landingsboot van Borneo naar Batavia en vloog vervolgens naar vliegveld Andir bij Bandoeng. Op de School voor Opleiding van Parachutisten in Tjimahi volgde een zware training. Bij die training hoorde ook overleven in de wildernis. "Daar moest je voor je eigen kost zorgen. Dus dat wat de natuur je gaf, maar ook door met de lokale bevolking malariatabletten te ruilen voor voedsel. Ik had de pech dat ik mijn mitrailleur van 22 kilo mee moest dragen." Met stralende ogen vertelt de oud-paracommando over zijn eerste sprong in september 1948. "De eerste keer als je uit een vliegtuig springt, is een hele stap. Maar de rust die je ervaart zodra je in de lucht hangt, is met geen pen te beschrijven."

In actie

In december 1948 verslechterde de situatie in Indië dramatisch en de Nederlandse regering gaf opdracht tot de tweede politionele actie. "Dat wist ik toen niet. Op de 16e moesten we ons melden in de commandokamer en kapitein Eekhout wees ons een dropingplaats op de stafkaart. We wisten dat we in vijandelijk gebied gedropt zouden worden."

Op 18 december realiseerde Van der Vaart zich de ernst van de situatie

Naam en leeftijd:	Niek van der Vaart (84)
Rang en functie:	dienstplichtig para 1e klas
Uitgezonden:	Nederlands-Indië
Is nu:	gepensioneerd chef kaasmaker
Hobby's:	marathons lopen
Hekel aan:	slappe veroordelingen van misdadigers
Beste oorlogsboek:	<i>De race naar de Rijnbruggen</i>

en schreef hij een afscheidsbrief aan zijn ouders. "De operatie was strikt geheim. Wij moesten het vliegveld bij de republikeinse hoofdstad Djokjakarta veroveren." De paracommando's vertrokken naar Andir, waar ze werden toegesproken door generaal Spoor en 'parachutistendominee' Timens (zie ook *Checkpoint 9-2001*).

Daarna vertrokken ze. De vliegreis naar Djokjakarta duurde vier uur. "Bommenwerpers en jachttoestellen, die van verschillende vliegvelden waren vertrokken, kwamen naar het verzamelpunt en toen ging het los." De paracommando's moesten van 110 meter hoogte springen om zo kort mogelijk doelwit van de vijand te zijn. "Vanaf mijn plaats bij de open deur zag ik dat de bommenwerpers en jachttoestellen hun werk goed hadden gedaan. Alles stond in brand en de vijand vluchtte alle kanten op. Op dat moment stond de tong mij stijf in de mond van angst en spanning. Tijdens de sprong verdween mijn angst en voelde ik me rustig."

Binnen drie uur lukte het de paracommando's om het vliegveld te veroveren

en konden commando's en stoottroepen worden ingevlogen. "Om de drie minuten landde er een toestel en er werden die dag vijftienduizend militairen aan de grond gezet." Voor de afdeling van Van der Vaart volgden daarna nog talloze acties. "De vijand werd steeds sterker en de meeste van mijn vrienden sneuvelden in 1949. Van mijn groep, waarin ook vier Groningers zaten, zijn tien man gesneuveld. Ik was de enige Groninger die in leven bleef."

Thuis

De ex-paracommando had moeite om zich in Nederland aan te passen aan de hiërarchie en verschillen. "Ik heb de kameraadschap van onze gesloten gemeenschap erg gemist. Het voor elkaar staan en opkomen. Daar was iedereen gelijk. Ik heb het natuurlijk gered, ben gaan studeren en ben na een paar jaar getrouwd met het meisje dat me in Indië brieven stuurde. Na Indië heb ik nooit meer gesprongen, omdat de risico's voor mezelf waren en ik mijn gezin niet met de eventuele gevolgen op wilde zadelen. Spijtig? Jazeker!"

Missie in Irak gaf veel voldoening

De missie van Wim Scheepers als CIMIC-officier in de Iraakse provincie Al-Muthanna in 2004 was er een van aanpakken. Samen met een collega lukte het om vooral veel voorzieningen voor vrouwen te creëren. “Het beeld van Iraakse vrouwen dat ik hier tijdens de voorbereiding kreeg, bleek in de praktijk niet te kloppen. Vrouwen in boerka staken mij hun hand toe.”

Naam en leeftijd: Wim Scheepers (58)
Rang en functie: kapitein, CIMIC-officier
Uitgezonden naar: Kosovo en Irak
Is nu: actief in behendigheidssport (honden) en verenigingswerk
Hobby's: honden, lesgeven
Hekel aan: mensen die afspraken niet nakomen
Beste oorlogsfilm: *A Bridge Too Far*

Door: Marleen Wegman

Foto: Birgit de Roij

Als dienstplichtige kwam Wim Scheepers in november 1974 op bij de verbindingdienst. Na een contract als kort verband vrijwilliger werd hij beroepsmilitair. In 1986 volgde hij in de Verenigde Staten een cursus van vijf weken voor het destijds nieuwe wapensysteem *Multiple Launch Rocket System* (MLRS). “Tot het einde van mijn diensttijd in 2009 heb ik altijd met MLRS te maken gehad.” In juni 1999 volgde Scheepers een cursus in Breda. “Op vrijdagochtend kreeg ik een telefoontje dat ik de boeken moest laten liggen en naar 't Harde moest voor de voorbereiding van mijn uitzending naar Kosovo. Ik heb in de auto mijn vrouw maar even gebeld. Anderhalve week later zat ik in het vliegtuig met de kwartiermakersgroep.” Als plaatsvervangend pelotonscommandant van het Herstelpeloton maakte hij deel uit van het Geniehelpbataljon. Thuisbasis was een vliegveld iets ten noorden van Prizren.

Asbest

Zijn herinneringen aan die missie worden vooral bepaald door het asbestincident. “Medio augustus werd tijdens een bataljonsappel verteld dat er asbest was aangetroffen en hoe we daarmee om moesten gaan. Als Herstelpeloton wilde we graag van de asbestcommissie weten wat wij moesten doen. De monteurs lagen constant in het stof onder de voertuigen.” Er gebeurde niets, waarop Scheepers bij de staf meldde dat ze alleen nog de noodzakelijke reparaties zouden uitvoeren. “Na een aantal dagen barstte de bom en kregen we alsnog uitleg van de asbestcommissie.” Het achterstallig werk werd snel ingehaald door de monteurs. Maar jaren later, toen Scheepers opteede voor een andere functie, kwam zijn rol tijdens dit incident weer op tafel.

Irak

Zijn werkzaamheden als CIMIC-officier in Irak gaven hem veel voldoening. Scheepers vertelt over de opbouw van negen centra voor vrouwen, de oprichting van een overkoepelende vrouwenraad, de renovatie en uitbrei-

ding van scholen en de aanleg van sportfaciliteiten. Ook het zwembad van As Samawah werd onder leiding van CIMIC, dat staat voor civiel-militaire samenwerking, onder handen genomen. “Het was alleen toegankelijk voor mannen en kinderen. We hebben dat opgeknapt onder de voorwaarde dat dan ook vrouwen van het bad gebruik zouden mogen maken.”

De aanslag op de Nederlandse militairen op 10 mei van dat jaar en het overlijden van sergeant Dave Steensma kwamen bij Scheepers aan als een gigantische klap. “Wij waren dagelijks onderweg en dachten dat we een vertrouwensrelatie hadden met de mensen daar.” Na die gebeurtenis merkte hij bij zichzelf dat hij toch wat afstandelijker werd naar onbekende mensen.

Hij noemt een ander voorbeeld van de impact van de aanslag. “Toen we terugreden van een vergadering maakte een kind langs de weg een gooiende beweging. Het kind werd meteen onder schot gehouden, maar – gelukkig! – zagen we op tijd dat het om een stuk plastic ging.

Enkele weken voor het einde van zijn termijn werd hij gevelld door een mug. “Ik was in mijn nek gestoken en werd daarop ontzettend ziek. Meer dan 40 graden koorts, overgeven, enzovoort.” Een op het kamp aanwezige specialist van het Rotterdamse Erasmusziekenhuis gaf uitsluitsel: *dengue fever*, ofwel knokkelkoorts. Na twee weken was hij fit genoeg om naar Nederland te reizen. 📺

‘Het was een humanitaire tragedie’

Bij de VN-missie in Uganda-Rwanda in 1993-'94 waren ook Nederlandse waarnemers betrokken. Toenmalig landmachtmajoor Joost Gordijn vertrok in maart 1994 naar het gebied. Tijdens zijn uitzending vond er een ongekende massaslachting onder Tutsi-burgers en gematigde Hutu's plaats. In 2006 keerde hij er terug en bezocht het museum en verschillende memorials. “Die terugkeerreis was confronterend en indrukwekkend, maar heeft me ook goed gedaan.”

Door: Jan Schoeman

Het beeld van de twintigste eeuw wordt mede ingekleurd door gruwelijke massaslachtingen. Talloze Armeniërs, joden en Cambodjanen werden daarvan het slachtoffer. En aan het eind van de eeuw, om precies te zijn in 1994, in Centraal-Afrika ook zo'n 800.000 Tutsi's. Begin jaren negentig escaleerde in Rwanda de al veel langer bestaande etnische tegenstelling tussen de Hutu's en de Tutsi's. De door Hutu's gedomineerde Rwandese regering werd in het nauw gebracht door de Tutsi's, die daarbij steun ondervonden vanuit Uganda.

Zowel Rwanda als Uganda vroegen de Verenigde Naties om bijstand, waarna de VN in juni 1993 een waarnemersmissie in het grensgebied tussen beide landen instelde: de *United Nations Observer Mission in Uganda-Rwanda* (UNOMUR). Van UNOMUR maakten, naast militairen uit onder meer Zimbabwe, Brazilië, Senegal en Hongarije, ook tien Nederlanders deel uit. Onder hen toenmalig landmachtmajoor Joost Gordijn, die van maart tot en met september 1994 in het gebied werkte. Hij deed dat in eerste instantie in de grensplaats Kabale, later op het vliegveld Entebbe van de Ugandese hoofdstad.

Opleiding

Gordijn, van huis uit artillerist, maar gaandeweg ontwikkeld tot militair-informaticus, stond vanaf het eerste moment positief tegenover zijn uitzending.

“Ik moest trouwens wel even op de kaart kijken waar we precies naartoe zouden gaan, maar dat deed niets af aan dat positieve gevoel. En dat gevoel werd nog versterkt tijdens het opleidingstraject. Op die opleiding kijk ik overigens wel gemengd terug: aan de ene kant was het prima wat betreft de voorbereiding op de taken als waarnemer. Er werd bijvoorbeeld veel tijd en aandacht besteed aan onderhandelingsvaardigheden. Aan de andere kant was de opleiding in bijvoorbeeld historisch en cultureel opzicht helemaal toegespitst op Rwanda. Daar wisten we dus hartstikke veel van, maar bijna niets van

het conflict toen niet uitbreidde naar Uganda. Opvallend vond ik dat er eind maart een merkbare spanning in de lucht hing. We mochten ook de grens niet over, wat leidde tot een enorm gevoel van onmacht. Sowieso werden we slecht geïnformeerd: we kregen Nederlandse kranten met een dag of veertien vertraging en goed beschouwd was dat onze belangrijkste bron van informatie.”

Toen op 6 april 1994 de Rwandese president Habyarimana bij een moord-aanslag omkwam, volgde er een ongekende massaslachting onder Tutsi-burgers en gematigde Hutu's. In een

‘Papa, ik zie mannen met kapmessen, maar ik ben niet bang, want de blauwhelmen komen ons straks helpen!’

Uganda en daar kwamen we nu net wel terecht. Het was wel een verpletterend mooi gebied waar we uiteindelijk zaten, Afrika is een compleet andere wereld, maar ook zó overweldigend.”

Humanitaire ramp

Het doel van UNOMUR was erop toezien dat de Tutsi-rebellen in Rwanda geen militaire steun kregen aangeleverd via Uganda. Dat betekende het bemanen van controleposten en veel gemotoriseerde patrouilles. Gordijn: “In maart kwamen er nog heli's en extra voertuigen bij. Die heli's waren belangrijk, omdat we daarmee ook vanuit de lucht konden waarnemen en de grenscontrole was vanaf dat moment effectief. Dit heeft er ook aan bijgedragen dat

periode van circa twee maanden werden door Hutu-extremisten naar schatting 800.000 burgers op de meest gruwelijke wijze omgebracht. Voor de UNOMUR-militairen zat er niet veel meer op dan hun taak uit te voeren terwijl langzamerhand doordrong dat zich op een steenworp afstand een enorme humanitaire ramp aan het voltrekken was. “Hulpverleners en journalisten gingen via onze posten Rwanda binnen en kwamen 's avonds weer terug. Een Italiaanse vrouw van Artsen zonder Grenzen dacht dat de vele Tutsi's in een kerk veilig waren omdat een blauwhelmen beschermd. De volgende dag vond zij die Tutsi's vermoord met machetes terug. Al haar woede, verdriet en frustratie stortte zij over ons uit.” Gelei-

■ Veteraan Joost Gordijn: 'Afrikaanse kunst heeft voor mij een enorme zeggingskracht.' Foto: Birgit de Roij

delijk begon de omvang van de ramp tot Gordijn en zijn collega's door te dringen. Na het moorden kregen de Tutsi-rebellen de overhand en kwam er een eindeloze vluchtelingenstroom op gang die op CNN werd getoond. "Toen kwam de internationale gemeenschap in beweging. Snel daarna werd ik overgeplaatst van Kabale naar het vliegveld van Entebbe. Waarnemen was er daar niet meer bij, ik hield me vooral bezig met logistieke zaken die verband hielden met de langzaam op gang komende internationale hulpverlening."

Terugkeerreis

Uiteindelijk ontbonden de Verenigde Naties UNOMUR in september 1994, waarna de Nederlandse waarnemers, onder wie Gordijn, naar Nederland terugkeerden. "Nee, ondanks de enorme humanitaire tragedie die ik van afstand heb zien gebeuren, heb ik geen slechte herinneringen aan mijn uitzending overgehouden. Ik hoor wel van mijn omgeving dat ik ben veranderd – meer relativerend, minder ongedwongen ook. In 2006 ben ik met een collega-waarnemer teruggeweest en hoewel dat op bepaalde momenten erg confronterend en indrukwekkend was, heeft me dat toch ook heel veel goed gedaan. Heel confronterend vond ik bijvoorbeeld de zogeheten *memorials* – plaatsen als kerken en scholen waar zich vreselijke dingen hebben afgespeeld en die er nu nog net zo bij liggen als in 1994. Inclusief slachtoffers. Zo ben ik op een groot scholencomplex geweest waar naar schatting 25.000 Tutsi's zijn omgebracht. Hun overblijfselen liggen daar, onder de ongebluste kalk, als heftige getuigenis en keihard signaal", vertelt Gordijn.

"Heel aangrijpend in het Nationale Genocidemuseum vond ik ook billboards met daarop de portretten van omgebrachte kinderen. Op die borden stond ook vermeld waar ze op school zaten, wat hun favoriete speelgoed was, maar bijvoorbeeld ook wat hun laatste woorden waren. Ik had er enorm moeite mee toen ik een kindercitaat las in de trant van 'Papa, ik zie mannen met kapmessen, maar ik ben niet bang, want de blauwhelmen komen ons straks helpen!'" De genocide is voor Gordijn de zwarte kant van Afrika die hij heeft leren kennen. "Afrika kent extremen waarbij de levenskracht en -lust van de mensen kunnen omslaan in geweldige barbarij.

■ Joost Gordijn tijdens zijn uitzending naar Uganda-Rwanda. Foto: privécollectie Joost Gordijn

■ Een memorial van de massaslachting van de Tutsi's, waar overblijfselen liggen onder ongebluste kalk. Joost Gordijn bezocht de herdenkingsplekken in 2006. Foto: privécollectie Joost Gordijn

Maar ik weet ook van een heel andere kant en dat is Afrikaanse kunst die voor mij een enorme zeggingskracht heeft. Ik was daar in 1994 al zeer van onder de indruk en ik heb sindsdien mijn collectie voortdurend uitgebreid."

Dienstverlating

Vijf jaar na zijn uitzending verliet Gordijn de dienst. "Ik was 37 en overste en ik zag binnen de landmacht niet meer de uitdagingen waar ik naar op zoek was. Van die dienstverlating heb ik nooit spijt gehad, hoewel ik met de kennis die ik nu heb nog best een keer op uitzending zou willen. Wie weet komt dat er ooit ook nog wel van, want

ik ben nog steeds reserve-officier." Gevraagd naar zijn belangrijkste ervaring uit die tijd, naar wat hem het meest is bijgebleven, zegt hij: "De belangrijkste les die ik tijdens mijn uitzending heb geleerd, is dat je nooit en te nimmer de verschillen tussen mensen moet benadrukken en de ene groep boven of onder de andere moet plaatsen. De situaties in Bosnië en in mijn geval Rwanda hebben geleerd dat dat tot rampen leidt. Helaas gebeurt dat accentueren van raciale en culturele verschillen momenteel in Nederland ook, maar de mensen die dat doen beseffen onvoldoende dat ze met vuur spelen."

Nieuw veteraneninloophuis de Veldpost nu al ingebed in Amsterdam-Noord

‘Ik ga hier vaker komen’

“Ik hoop dat we een hele mooie toekomst hier hebben”, aldus Eugene Sandel (51) bij de opening van het veteraneninloophuis in Amsterdam. De Libanonveteraan kan tevreden zijn, want in nog geen jaar tijd slaagde hij er met steun van enkele vrijwilligers in om de leemte in de grootste stad van Nederland op dit gebied te vullen.

Door: Fred Lardenoye

Foto's: Karin Stroo

“In Nederland hadden we niet zoveel oog voor veteranen, maar gelukkig is dat de laatste tijd danig aan het veranderen”, aldus de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan bij de opening van het veteraneninloophuis de Veldpost. “Ik was dit jaar op veteranendag en heb ontzettend veel plezier gehad aan de gesprekken met veteranen.” Van der Laan refereert ook aan het eerste gesprek dat hij had met Libanonveteraan Eugene Sandel in november vorig jaar. “Hij ontvouwde zijn plannen voor een veteranenhuis en was erg overtuigend. Het moest een huis zijn waar lotgenoten elkaar kunnen helpen en waar plaats is voor saamhorigheid. Dat leek mij een buitengewoon goed idee.”

Politieveteranen

Via de Stadsdeelraad Noord werd in recordtijd een geschikt pand gevonden in de vorm van een voormalige pastorie. De burgemeester heeft nog een extra verrassing in petto: “Ik vind het een eer en een genoegen om te vertellen dat ook de centrale stad heeft besloten tot de toekenning van – noem het maar een aanmoedigingssubsidie – 20.000 euro.” Sandel wordt als initiatiefnemer en

voorzitter van de Stichting Veteranen Amsterdam extra in het zonnetje gezet. De Libanonveteraan toont zich opgelucht, tevreden en blij met de opening. “Ik ben wel erg moe. De laatste weken was het ook stressen. Daar moet je dan met de ziekteklachten die je hebt wel weer even doorheen.” Sandel kwam na zijn afzwaaien terecht bij de Amsterdamse politie en werd met een dodelijk incident geconfronteerd dat hem terugbracht in zijn Libanonverleden. Het leidde ertoe dat hij de politiedienst verliet en na jaren van onbenoemde klachten volgde de diagnose posttraumatische stress stoornis.

Bij de opening van de Veldpost is dan ook niet toevallig extra veel politie aanwezig. Het blijkt te gaan om vertegenwoordigers van het Politie Veteranen Platform (PVP), een stichting die de expertise van veteranen wil gebruiken om medewerkers van de politie na een traumatische ervaring op te vangen. Fred Driessen van het PVP: “Als we dat destijds gehad hadden, had Eugene misschien bij de politie kunnen blijven.”

Weerzien

Sandel vertelt dat aanvankelijk nogal sceptisch werd gereageerd op zijn plannen. “Iedereen was enthousiast, maar dacht ook: laat die Eugene maar gaan.” Ook andere veteranen hadden er een hard hoofd in, maar het lukte wel om hen als medestanders te motiveren. Eén daarvan is Nieuw-Guineaveteraan Rob Bleekemolen (68), die inmiddels secretaris is van de stichting. Bleekemolen heeft gediend bij de marine en werd met het bevoorradingsschip *Hr.Ms. Pelikaan* in 1962 naar Nieuw-Guinea uitgezonden. “Ik ben er tot 1 november gebleven. Toen we vertrokken uit de haven van Hollandia, kwamen de eerste oorlogsschepen van Indonesië net binnenvaren.”

Sandel ontmoette hij op een veteranenbijeenkomst. “Hij was op zoek naar iemand die thuis was in administratieve zaken. Dat kwam goed uit, want ik ben daar na mijn marinetijd in terechtgekomen.”

■ Vlnr de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan, voorzitter Stadsdeelraad Noord Rob Post en Libanonveteraan Eugene Sandel.

men.” Bleekemolen noemt de opening van de Veldpost ‘schitterend’. Behalve met veteranen wordt er ook met de buurt een goede relatie opgebouwd. “Morgen is een open dag om te laten zien wat we doen en wie we zijn. En op dinsdag houden de oude dames van de kerk een koffieochtend met een praatje.” Vlak voor we vertrekken, schuift een ouder stel aan tafel in de tuin. Het blijkt een Indiëveteraan met zijn echtgenote die in de buurt wonen. Ze worden onmiddellijk op koffie getrakteerd en krijgen een broodje aangeboden. De veteraan en zijn echtgenote laten het zich tevreden smaken. Zij: “Hier kan hij ook zijn verhalen kwijt.” Hij: “Ik ga hier vaker komen.”

Wat: Inloophuis Stichting Veteranen Amsterdam

Waar: Kometensingel 150, 1033 BZ Amsterdam-Noord

Wanneer: iedere dag van 09.00 tot 17.00 uur

Info: e-mail: info@stichtingveteranenamsterdam.nl,

website: www.stichtingveteranenamsterdam.nl